

Zandhagedis (Amsterdam)

26 augustus 2008

Errik Buursink

Lacerta agilis

Habitat in Amsterdam

De Zandhagedis (ook wel Duinhagedis genoemd) is voor zijn warmte aangewezen op instraling van de zon. Vandaar dat de soort voorkomt op snel opwarmende droge en zonnige zandgronden met lage vegetatie. Bij te grote warmte zoekt de hagedis echter verkoeling in de beschutting van dichtere vegetatie, in zelf gegraven gangen of oude muizenholen. Daarnaast heeft de Zandhagedis behoefte aan afwisseling in vegetatiestructuren als bescherming tegen predatie (vooral huiskatten). In het stedelijke gebied zijn dergelijke leefomgevingen schaars en alleen te vinden op spoorwegtaluds. Vooral zuidelijke hellingen met zanderige plekken en overgangen tussen hoge en lage vegetaties komen als habitat in aanmerking.

Andere belevingssoorten van deze habitat: [Rugstreppad](#), [Ringslang](#), [Dwergstern](#), [Kluut](#), [Bontbekplevier](#), [Visdief](#), [Zwartkopmeeuw](#), Bruin blauwtje

Verspreiding in Amsterdam

Op landelijke schaal is de Zandhagedis voornamelijk te vinden in duingebieden van Noord- en Zuid-Holland, in het Gooi en in de heidegebieden op de Veluwe. In de regio Amsterdam is de soort uiterst zeldzaam en blijven recente waarnemingen beperkt tot spoortaluds en –etablisementen in de omgeving van Diemen.

Amsterdams biotopen [Infrastructuur](#), [Ruig groen](#).

Trend

Het aantal waarnemingen van Zandhagedissen in Nederland neemt de laatste jaren toe, maar in Amsterdam is de soort in vergelijking met het eind van de 19de en het midden van de 20ste eeuw drastisch achteruit gegaan. Vroeger is de Zandhagedis overal waargenomen op de ringspoordijk om Amsterdam. De Zandhagedis staat op het punt te verdwijnen uit de regio Amsterdam.

Bedreigingen

Loslopende huiskatten De grootste bedreigingen van de Zandhagedissen in Amsterdam zijn loslopende huiskatten, Ringslangen, kraaien en Buizerds. Behalve predatie is ook verstoring tijdens het zonnen negatief voor populatieontwikkeling.

Vergrassing Als niet regelmatig beheer wordt gepleegd zullen de noodzakelijke zandige stukken dichtgroeien en vergrassen.

Habitat vernietiging De aanleg, modificatie, verbreding en herinrichting van spoorbermen heeft in Amsterdam geleid tot fragmentatie en vernietiging van habitats en lokale kolonies. Ook het inrichten van overhoekjes ten behoeve van natuurbeheer en bescherming van andere soorten kan voor de Zandhagedis juist een negatief effect hebben.

Mitigerende en compenserende maatregelen

Het gunstig inrichten en beheren van bestaande en toekomstige grondlichamen biedt op termijn mogelijkheden voor (her-)kolonisatie door de Zandhagedis vanuit oude bermen en naburige populaties. Ook kan gedacht worden aan het verplaatsen van individuen naar een geschikt gemaakt gebied. Dit moet zo vroeg mogelijk in het seizoen gebeuren, zodat de dieren zich goed kunnen aanpassen aan hun nieuwe leefgebied.

Geschikte vegetatie Het verwijderen van een teveel aan bomen en dicht struikgewas zorgt voor gebieden met hogere instraling en snellere opwarming. Dit is essentieel voor deze koudbloedige dieren.

Beschutting Handhaven of creëren van objecten die als beschutting kunnen dienen tegen predatie, is noodzakelijk voor een geschikt habitat. Droge (hoger gelegen) gebieden met hogere vegetatie, struikgewas en/of bomen, afgewisseld met kale stukken zijn optimaal. Ook ‘rommelige’ hopen stenen of ander anorganisch materiaal biedt goede beschuttingsmogelijkheden.

Gradiënten Het is wenselijk om op zandige stukken een gradiënt van temperatuur, vochtigheid en zonexpositie aan te leggen. Het doel hiervan is om bij wisselende weersomstandigheden altijd geschikte plekken aan te kunnen bieden voor het zonnen en het leggen van eieren. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een afvallende helling richting een watertje, liefst met zuidelijke oriëntatie. Mogelijkerwijs vraagt dit om grote aanpassingen aan bodem en vegetatie.

Regelmatig beheer Vanwege het vroege successiestadium van de geschikte vegetatie, en het pionierskarakter van de Zandhagedis, zal het gebied regelmatig beheerd moeten worden. De uitgangssituatie hoeft echter niet statisch gehandhaafd te worden. Door regelmatig op verschillende plekken kale stukken te creëren ontstaat in verloop van tijd een gebied met verschillende stadia van begroeiing en een dynamisch mozaïek van geschikte zomer en winter habitats.

Kerngebied Bij het aanleggen van een beschermingsgebied moet er gezorgd worden voor een niet te hoge verstoring door recreatie. Ook moet een gebied afgesloten zijn voor loslopende huiskatten.

Rugstreeppad Het lijkt mogelijk om gebieden zo in te richten dat deze geschikt zijn als kerngebied voor zowel de Zandhagedis als de Rugstreeppad (*Bufo calamita*).

Natuurkalender Zandhagedis

Belangrijke perioden	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Voortplantingsperiode												
Winterrust												
Grazige vegetatie	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Maaien												
Afgraven/ophogen												
Ruigte vegetatie	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Maaien												
Afgraven/ophogen												
Spoordijken	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Maaien												
Afgraven/ophogen												
Inventarisatie Zandhagedis	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Zoeken van zonnende zandhagedissen												
Monitoringsplaten												

- In deze periode kan zonder voorwaarden worden gewerkt, mits de algemene zorgplicht wordt gehanteerd.
- In deze periode kunnen 'werken onder voorwaarden' worden uitgevoerd. Zie voor voorwaarden 'Gedragscode Flora- en faunawet gemeente Amsterdam'.
- In deze periode kan alleen worden gewerkt, wanneer een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet is afgegeven.

Inventariseren

De Zandhagedis houdt een winterslaap van half september tot begin april en paart van april tot begin juni, afhankelijk van de temperatuur. Waarnemingen zijn het best te doen bij zonnig weer, wanneer de hagedissen langs en in de vegetatie te vinden zijn op zonnige plekken.

Bronnen

Beenen (1998); Kustvereniging EUCC (2004); Melchers & Timmermans (1991); Spellerberg, IF (1975); Vries, de (1995); Wildlife Trusts, The (2004); The reader's digest NV (1997);